

Īsa mākslas un dizaina vēsture 20.–21. gadsimtā

- 01** Bauhaus kustība un Internacionālais Modernisms (1919–1960)
- 02** Sirreālisms un abstraktais ekspresionisms (1930–1960)
- 03** Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā (1955–1970)
- 04** Minimālisms un Brutālisms (1950–1980)
- 05** Konceptuālais un Radikālais Dizains un māksla (1965–1980)
- 06** Ielu māksla, Graffiti, Feministiskās mākslas kustība (1970–1991)
- 07** Postmodernisms Mākslā un Dizainā (1980–2000)
- 08** Instalācija, Performance (1990–mūsdienas)
- 09** Jauno mediju māksla (1990–mūsdienas)
- 10** Globālā Laikmetīgā Māksla un Dizains (2000–mūsdienas)

ISA MĀKSL UN DIZAN VESTU 20 – 21

Postmodernisms Mākslā un Dizainā

(1980–2000)

"SIMULAKRS NEKAD NESLĒPJ
PATIESĪBU – TAS ATKLĀJ, KA
PATIESĪBAS VISPĀR NAV."

Jean Baudrillard

Postmodernisms Mākslā un Dizainā (1980–2000)

**Līdzfinansē
Eiropas Savienība**

LIEPĀJAS MŪZIKAS,
MĀKSLAS un DIZAINA
VIDUSSKOLA

SUPŠ:UH

Materiāli tapuši Erasmus+ maza mēroga partnerības projekta "EmpowerED: Fostering Employability, Cultural Understanding, and Digital Resilience in VET Education" Nr. 2023-2-LV01-KA210-VET-000178458 ietvaros. Projekts īstenots no 1.04.2024. līdz 31.03.2026. Projektu koordinē MIKC "Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskola" (Latvija) un projekta partneris ir Uherske Hradišete mākslas skola no Čehijas (Střední umělecko průmyslová škola Uherské Hradiště), kopējais projekta budžets ir 60 000 eiro.

Saturs

Postmodernisma vēsture mākslā.....	8
Ievads postmodernismā.....	8
Vēsturiskais konteksts.....	8
Galvenie postmodernisma principi.....	9
Kritiskā pieņemšana	11
 Eiropas postmodernisms vizuālajā mākslā: vēsture, principi un nozīmīgākie mākslinieki.....	12
Ievads	12
Vēsturiskais konteksts.....	12
 Postmodernās mākslas principi un idejas	12
Ievērojamākie amerikāņu, britu un Eiropas postmodernisma mākslinieki	13
Endijs Vorhols (1928–1987).....	13

Žans Mišels Baskjā	14
Sindija Šērmāne.....	15
Džefs Kūns.....	16
Roberts Raušenbergss (Robert Rauschenberg, 1925–2008).....	17
Demijens Hērsts (Damien Hirst, dz. 1965)	18
Zigmārs Polke (Sigmar Polke, 1941–2010)	20
Lusjēns Freids (Lucian Freud, 1922–2011)	20
Ansels Kīfers (Anselm Kiefer, dz. 1945).....	21
Mikels Barselo (Miquel Barceló, dz. 1957)	23
Paula Rego (dz. 1935)	24

Postmodernisms dizainā: principi, nozīmīgākie dizaineri un slavenākie darbi

Postmodernisma principi dizainā.....	25
--------------------------------------	----

Nozīmīgākie postmodernisma dizaineri

Memfisas grupa (Memphis Group, 1981–1987).....	26
Maikls Greivss (Michael Graves, 1934–2015).....	27
Filips Starks (Philippe Starck, dz. 1949).....	27
Andrea Branči (Andrea Branzi, dz. 1938).....	28
Hanss Holeins (Hans Hollein, 1934–2014).....	28
Slavenākie postmodernisma dizaina darbi.....	29

**Čehijas postmodernisms vizuālajā mākslā:
saturs, principi un avoti.....30**

 Ievads30

Saturs un principi Čehijas postmodernismā.....31

 Dāvids Černijs (*David Černý*, dz. 1967) 31

 Božeks Šīpeks (*Bořek Šípek*, 1949–2016) 32

 Milans Kņižāks (*Milan Knížák*, dz. 1940) 33

 Bela Kolāžova (*Běla Kolářová*, 1923–2010) 34

 Libuše Jarcovjākova (*Libuše Jarcoujáková*, dz. 1952)..... 35

Postmodernisms Latvijas mākslā un dizainā36

 Postmodernisma iezīmes Latvijā36

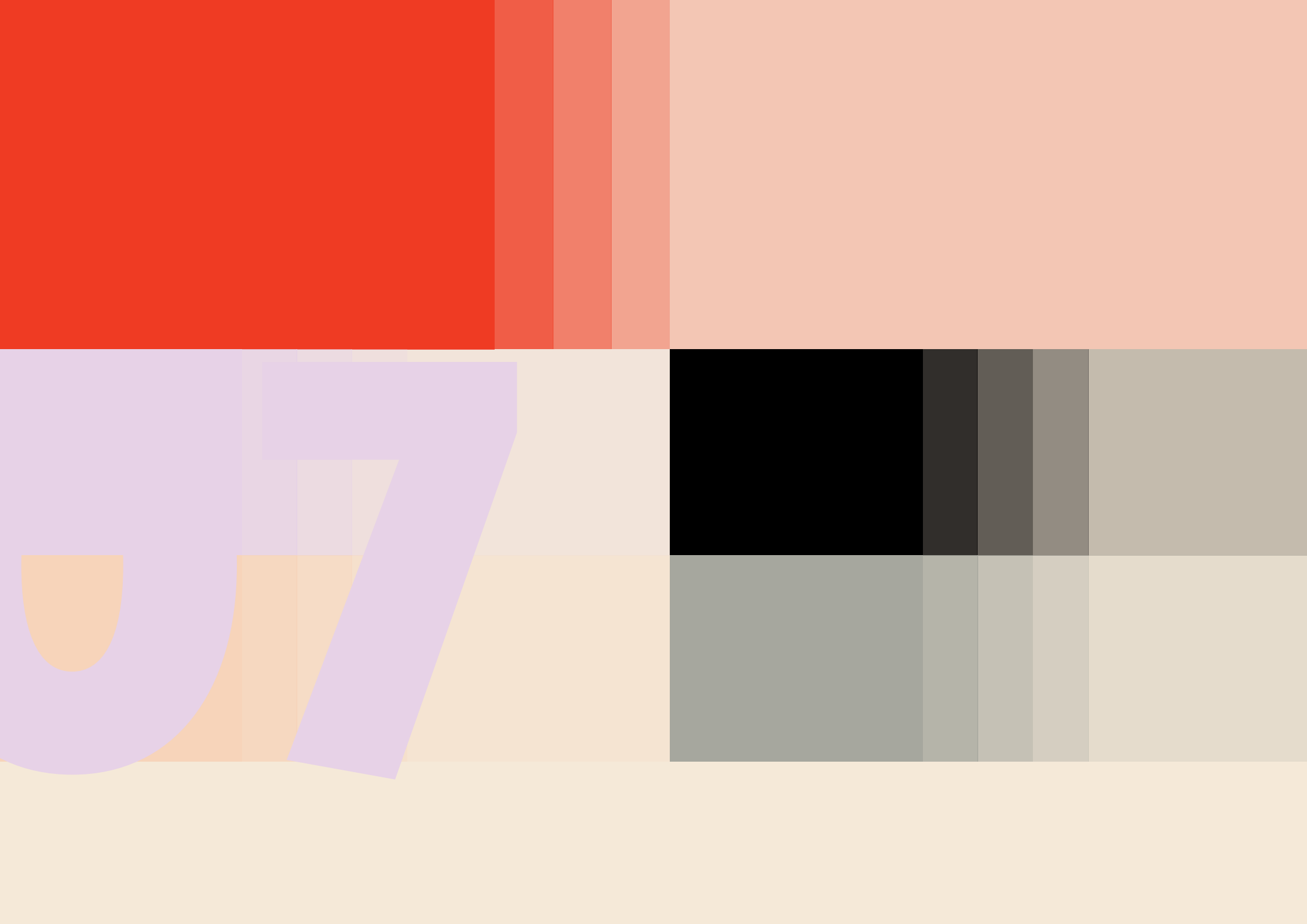
Arhitektūra38

Postmodernisma interjera piemēri Latvijā39

Postmodernisma dizaina objektu piemēri Latvijā40

Atsauču saraksts.....41

Uzdevumi.....42

Postmodernisma vēsture mākslā

Ievads postmodernismā

Postmodernisms vizuālajā mākslā parādījās 20. gadsimta beigās kā reakcija pret modernisma idejām un vērtībām. Kamēr modernisms pievērsās abstrakcijai, formālismam un universālo patiesību meklējumiem, postmodernisms pieņēma ironiju, rotaļīgumu, daudzveidību un izaicināja pastāvošos mākslas kanonus, apšaubot priekšstatu, ka mākslai jāattīstās lineārā progresijā vai jāatbilst noteiktiem ideāliem.

Vēsturiskais konteksts

Postmodernisms radās no kultūras un intelektuālajām pārmaiņām 20. gadsimta 60. un 70. gados, īpaši Amerikas Savienotajās Valstīs. Galvenie ietekmes faktori:

- / **Modernisma sabrukums.** Postmodernisms lielā mērā bija reakcija uz modernismu, kas dominēja mākslas pasaulē no 19. gadsimta beigām līdz 20. gadsimta vidum. Tādi virzieni kā abstraktais ekspresionisms, minimālisms un konceptuālisms, kas uzsvēra universālu estētiku un centās atrast mākslas "patiesību", tika izaicināti postmodernistu pieejā.
- / **Politiskās un sociālās kustības.** 20. gadsimta 60. un 70. gadi bija būtisku sociālo satricinājumu laiks. Pilsoņu tiesību kustības, feminisma kustības, kontrkultūra un

protesti pret Vjetnamas karu ietekmēja mākslu, veicinot iekļaujošāku un daudzveidīgāku pieeju.

- / **Pēckara ietekme.** Pasaules karu pieredze, masu mediju attīstība un tehnoloģiju paātrināta izaugsme veidoja arī postmodernisma kultūras pamatus. Pēckara laikmeta haotiskā un fragmentētā pasaule kļuva par raksturīgu postmodernisma domāšanas iezīmi.

Galvenie postmodernisma principi

Postmodernisms mākslā nav vienots stils, bet gan dažādu tehniku, filozofiju un estētisko pieeju kopums, kas izaicina modernisma ideālus. Galvenie principi ietver:

Pastišs un parodija

Viena no raksturīgākajām postmodernās mākslas iezīmēm ir pastiša (*pastiche*) un parodijas izmantošana. Pastišs apvieno dažādus stilus, žanrus un medijus, savukārt parodija ietver humoristisku imitāciju vai kritiku. Mākslinieki bieži atsaucas uz vēsturiskiem mākslas stiliem vai kultūras elementiem, tos pārveidojot un piešķirot jaunas nozīmes.

Piemērs

Šerija Levīna (*Sherrie Levine*) savos darbos izmanto apropiāciju, lai apšaubītu autorību un oriģinalitāti. Viņas "pārgrafēšanas" (*re-photographs*) projekts ietver slavenu mākslas darbu atkārtotu fotografēšanu, piemēram, Volkera Evansa (*Walker Evans*) fotogrāfijas. Šādi Levīna izaicina tradicionālos priekšstatus par radošumu un oriģinalitāti, uzsverot, ka māksla bieži vien balstās uz jau esošu darbu pārinterpretāciju.

Fragmentācija un dekonstrukcija

Postmodernā māksla noraida vienotu, saskaņotu naratīvu vai stilu. Tā bieži ietver fragmentētas formas, sadrumstalotas kompozīcijas un vairākas perspektīvas. Tā arī pieņem "dekonstrukcijas" ideju, kurā esošās nozīmes tiek izjauktas un pārskatītas.

Piemērs

Sindijas Šērmēnas (*Cindy Sherman*) "Beznosaukuma kinokadri" (*Untitled Film Stills*), kur viņa attēlo sevi fragmentētās lomās, pievēršot uzmanību dzimtei un identitātei.

Ironija un humors

Postmodernā māksla bieži ietver ironiju, rotaļīgumu un humoru, lai risinātu nopietnas tēmas. Šāda pieeja izaicina modernisma mākslai raksturīgo nopietnību un rada iespēju plašākai nozīmes interpretācijai.

Piemērs

Džefa Kūnsa (Jeff Koons) «Balona suņa» (*Balloon Dog*) sērijas darbi spēlējas ar robežām starp augsto mākslu un masu kultūru, radot monumentālas skulptūras no objektiem, kas tradicionāli saistīti ar bērnību un populāro kultūru.

Relativitāte un subjektivitāte

Atšķirībā no modernisma, kas tiecās pēc universālām patiesībām, postmodernisms uzsver, ka darba nozīme ir relatīva un subjektīva, apšaubot objektīvo realitāti un bieži pieņemot neskaidrību un daudzveidīgas interpretācijas.

Piemērs

Roberta Raušenbergas (Robert Rauschenberg) "Apvienotās gleznas" (*Combine paintings*), kurās izmantoti atrasti objekti un attēli, sajaukti dažādi mediji, reizē izvairoties no konkrētas nozīmes fiksēšanas.

Plurālisms un daudzveidība

Postmodernisms sludina daudzveidību un veicina vairāku skatpunktu līdzāspastāvēšanu. Tas aptver dažādus stilus, medijus un kultūras atsauces, bieži iekļaujot marginalizētas balsis un apšaubot pastāvošo kārtību.

Piemērs

Žana Mišela Baskjā (*Jean-Michel Basquiat*) darbi, kuros apvienojas grafiti, abstraktais ekspresionisms un afroamerikāņu kultūras tēmas, kritiski reflektē par rasu un sabiedrības hierarhijām.

Žans Mišels Baskiā, "Putns uz naudas"

Postmodernisms un mediji

Masu mediju, reklāmas un popkultūras ietekme ir centrālā tēma Amerikas postmodernismā. Mākslinieki sāka darbos izmantot ikdienas objektus, komerciālus tēlus un mediju ietekmētus sižetus. Saikne ar populāro kultūru kalpoja, lai nojauktu robežas starp augsto un zemo mākslu, vienlaikus izaicinot mākslas pasaules elitārismu.

Piemērs

Endija Vorhola (*Andy Warhol*) "Kempbela zupas bundžas" (*Campbell's Soup Cans*) un "Merilinas Monro portreti" (*Marilyn Monroe portraits*) pārvērtā komerciālus produktus un slavenību attēlus ikoniskā mākslā, nojaucot robežas starp masu kultūru un augsto mākslu.

Kritiskā pieņemšana

Postmodernisms mākslā ir gan slavēts, gan kritizēts. Atbalstītāji uzskata, ka tas padara mākslu demokrātiskāku, pieejamāku plašākai auditorijai, izmantojot populāro kultūru un risinot sabiedrības problēmas. Tomēr kritiķi apgalvo, ka tas dažkārt var šķist virspusējs vai pārlieku ironisks, iztrūkstot iepriekšējo mākslas virzienu dziļumam un nopietnībai.

Eiropas postmodernisms vizuālajā mākslā: vēsture, principi un nozīmīgākie mākslinieki

Ievads

Postmodernisms vizuālajā mākslā parādījās 20. gadsimta vidū un beigās kā reakcija pret modernisma stingrajām struktūrām un deklarētajiem naratīviem, noraidot modernismam raksturīgos tīrības, oriģinalitātes un formālisma ideālus, kas veidoja tādus mākslas virzienus kā kubisms, futūrisms un abstraktais ekspresionisms. Tā vietā postmodernā māksla pieņēma eklektismu, pastišu, ironiju un robežu nojaukšanu starp augsto un zemo kultūru. Īpaši Eiropas postmodernisms spēlēja būtisku lomu laikmetīgās mākslas veidošanā, ietekmējot dažādu žanru un stilu māksliniekus.

Vēsturiskais konteksts

Postmodernisms sāka veidoties 20. gadsimta 60. un 70. gados kā reakcija uz sociālajām, politiskajām un kultūras pārmaiņām. Otrā pasaules kara postījumi, pieaugoša patērētāju kultūra, globalizācija un masu mediju ietekmes pastiprināšanās veicināja absolūto patiesību un tradicionālo mākslas hierarhiju apšaubīšanu. Eiropas mākslinieki, ietekmējoties no Amerikas popmākslas, konceptuālās mākslas un minimālisma, sāka izaicināt modernisma estētikas normas, savos darbos iekļaujot humoru, pastišu un kritisko teoriju.

Līdz 20. gadsimta 80. un 90. gadiem postmodernisms bija kļuvis par dominējošu spēku Eiropas mākslas vidē, veicinot tādu kustību rašanos kā neoekspresionisms, apropriācijas māksla un dekonstruktīvisms. Mākslas institūcijas un galerijas sāka pieņemt daudzveidīgāku pieeju, ļaujot līdzās pastāvēt dažādiem mākslas veidiem, kas nojauc robežas starp medijiem un disciplīnām.

Postmodernās mākslas principi un idejas

- / **Pastīšs un apropriācija.** Postmodernisma mākslinieki bieži aizgūst elementus no vēsturiskajiem stiliem, apvienojot dažādus vizuālās valodas veidus, lai radītu fragmentētu, daudzslāņainu estētiku. Viņi appropriē attēlus no klasiskās glezniecības, reklāmas, komiksiem un populārās kultūras.
- / **Ironija un parodija.** Daudzi postmodernisma darbi izmanto ironiju, satīru un parodiju, lai izaicinātu tradicionālās mākslinieciskās konvencijas un kritizētu kultūras un politiskās sistēmas.
- / **Intertekstualitāte.** Atsauču izmantošana no dažādiem mākslas un kultūras avotiem rada sarežģītas, daudzslāņainas nozīmes.
- / **Mākslinieciskās oriģinalitātes noraidīšana.** Atšķirībā no modernistiem, kuri centās rast tīru, unikālu izteiksmi, postmodernisma mākslinieki apgalvo, ka oriģinalitāte ir mīts un ka visa māksla zināmā mērā ir jau pastāvošu ideju pārkombinēšana.
- / **Robežu nojaukšana starp augsto un zemo kultūru.** Postmodernisms izšķīdina atšķirības starp augsto mākslu

un masu kultūru, iekļaujot popkultūras, kiča, reklāmas un komerciālo tēlu elementus.

- / **Multimediji un hibrīdformas.** Dažādu mediju, tostarp digitālās mākslas, instalāciju, video un performanču izmantošana atspoguļo postmodernisma interesi par starpdisciplinartāti un tehnoloģisko attīstību.

levērojamākie amerikāņu, britu un Eiropas postmodernisma mākslinieki

Endijs Vorhols (1928–1987)

Biogrāfija

Endijs Vorhols, īstajā vārdā Endrū Vorhola (*Andrew Warhola*), dzimis Pitsburgā, Pensilvānijā, slovāku imigrantu ģimenē. Jau agrā bērnībā viņš izrādīja interesi par mākslu un vēlāk studēja komerciālo mākslu Karnegī Melona universitātē (*Carnegie Mellon University*). Pēc pārcelšanās uz Ņujorku viņš sāka strādāt kā komerciālais ilustrators, kļūstot pazīstams ar reklāmas dizainiem.

1960. gados Vorhols nostiprinājās kā centrāla figūra mākslas pasaulē, atverot «Fabriku» (*The Factory*) – studiju, kur viņš ar asistentu palīdzību radīja mākslas darbus. Viņa izaugsme sakrita ar popmākslas (*Pop Art*) parādīšanos – mākslas kustību, kas iedvesmojās no masu kultūras, reklāmas un patēriņa sabiedrības.

Mākslinieciskie principi

- / **Masu ražošana un atkārtotāšana.** Vorhols ir slavens ar rūpnieciskās ražošanas tehniku izmantošanu mākslā.

Viņa studija "Fabrika" darbojās kā konveijera līnija, kurā tika radīti daudzi viena attēla atkārtojumi. Šī masu ražošanas ideja vislabāk izpaužas viņa darbā «Kempbela zupas bundžas» (1962) – daudzkārt reproducēts viens un tas pats attēls. Vorhols slavenā frāze «Es vēlos būt mašīna» atspoguļo postmodernisma kritiku par autentiskumu un individuālismu.

- / **Slavenību kultūra.** Vorhola slavenību portreti (piemēram, Merilina Monro, Elviss Preslijs) ir ikoniski postmodernisma mākslas piemēri, kas fokusējas uz masu medijiem un slavas komercializāciju. Viņš apropriēja slavenību attēlus, pārveidojot tos mākslā un piešķirot jaunu kontekstu, vienlaikus gan kritizējot, gan slavīnot patēriņa kultūru.
- / **Ironija un atsvešinātība.** Vorhola mākslu raksturo emocionāla neitralitāte un ironija. Viņš bieži izmantoja mehāniskus procesus, piemēram, sietspiedes drukāšanu, kas radīja mākslas darbus, kuriem trūka tradicionālās mākslas personiskā pieskāriena, atspoguļojot postmodernisma izaicinājumu idejai par mākslinieku kā vientuļu ģēniju.

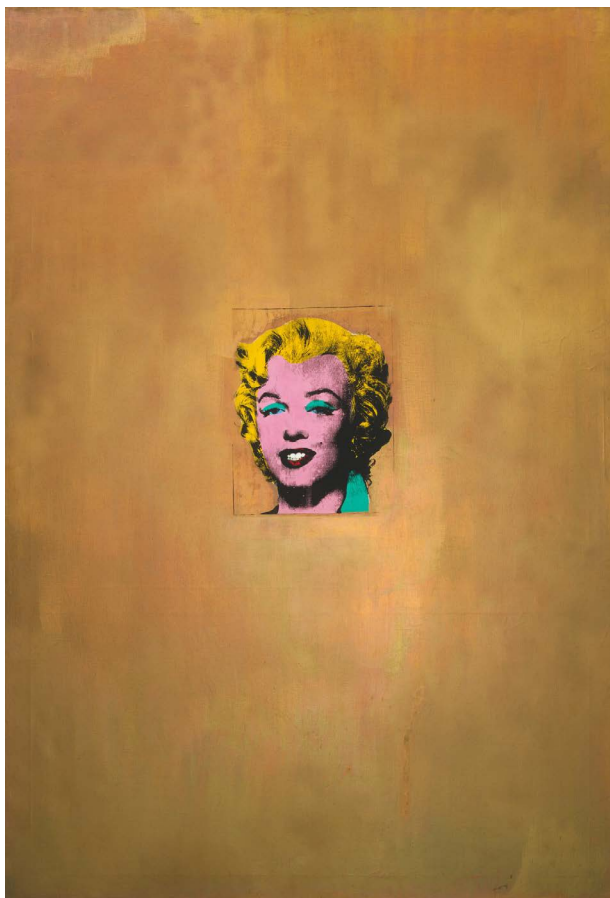
Slavenākie mākslas darbi

- / **"Kempbela zupas bundžas"**
Viens no Vorhola ikoniskākajiem darbiem sastāv no 32 gleznām, katrā attēlojot citu Kempbela zupas garšu. Darbs visprecīzāk atspoguļo Vorhola aizraušanos ar masu ražošanu un patēriņa kultūru. Pārvēršot ikdienišķu, rūpnieciski ražotu objektu augstajā mākslā, Vorhols vienlaikus kritizē un pamato kultūras komercializāciju.
- / **«Merilinas diptihs» (*Marilyn Diptych*, 1962)**
Sietspiedes portretu sērija attēlo Merilinu Monro,

izmantojot atkārtotānās un masu ražošanas tehniku, lai norādītu uz slavenību kultu un ikonisko personību komercializāciju. Asais kontrasts starp atkārtoto attēlu un roku gleznoto fonu uzsver Vorhola pieeju atsvešinātībai un ironijai.

/ «Zelta Merilina Monro» (*Gold Marilyn Monroe*, 1962)

Vēl viens no Vorhola slavenākajiem darbiem, kas izceļ viņa pievēršanos slavenību kultūrai. Monro tēls vairākkārt atkārtojas uz zelta fona, sasaistot slavu gan ar sakrālo, gan patērniecisko pasauli, tādējādi atspoguļojot masu mediju un mākslas krustpunktu.

Žans Mišels Baskjā

Biogrāfija:

Žans Mišels Baskjā (1960–1988) dzimis Bruklinā, Ņujorkā, haitiešu un puertorikāņu ģimenē. Baskjā sākotnēji darbojās kā grafiti mākslinieks. Viņa darbi bija redzami Lejasmanhetenas ielu kultūrā zem segvārda SAMO. Baskjā gleznās atspoguļojās viņa afrokarību izcelsme, pilsētas kultūras pieredze, kā arī sociālie jautājumi, piemēram, rase, identitāte un vara.

Mākslinieciskie principi

- / **Grafiti un ielu māksla.** Baskjā saknes grafiti mākslā ir viena no viņa daiļrades raksturīgākajām iezīmēm. Mākslinieka izmantotās spilgtās, haotiskās līnijas un teksti atspoguļo Ņujorkas ielu kultūru. Viņa māksla ir postmodernisma daudzveidīgo mediju pieeju iemiesojums, jo grafiti tradicionāli tika uzskatīts par ārpus akadēmiskās mākslas telpas esošu fenomenu.
- / **Simbolisms un kultūras atsaucēs.** Baskjā gleznās bieži parādās fragmentāri attēli un simboli, piemēram, kroņi, skeleti un maskas. Šie simboli atsaucas uz afroamerikāņu identitāti un mākslinieka vēlmi atgūt un no jauna interpretēt vēsturi. Viņa daiļrade apšaubā dominējošos kultūras naratīvus un atklāj identitātes fragmentāciju postmodernajā pasaulē.
- / **Nepulēts un ekspresīvs stils.** Baskjā estētika ir intensīva un "nepulēta", izaicinot tradicionālos priekšstatus par skaistumu un māksliniecisko meistarību. Viņa ekspresīvais otas triepiens un spilgtu krāsu lietojums pauž dziļas emocijas un atspoguļo mūsdienu sabiedrības haosu.

Slavenākie mākslas darbi

/ "Bez nosaukuma" (Untitled, 1981)

Viens no Baskjā agrīnajiem un slavenākajiem darbiem ar intensīvu, daudzslāņainu kompozīciju, kas apvieno grafiti, abstrakto ekspresionismu un ikonogrāfiju, iedvesmotu no viņa afrikāniskās izcelsmes. Agresīvie otas triepieni un fragmentētie tēli atspoguļo turbulenci un cīņas, ar kurām mākslinieks saskārās personiskajā dzīvē, īpaši saistībā ar rasi un identitāti.

/ "Holivudas afrikāņi" (Hollywood Africans, 1983)

Baskjā kritizē izklaides industrijas stereotipisko afroamerikāņu atveidojumu. Darbs ir tiešs komentārs par rasu identitāti Holivudas attēlojumā, kurā melnādainie cilvēki bieži tiek reducēti līdz klīšejām. Izmantojot tekstu un attēlus, mākslinieks pievērš uzmanību sistemātiskajam rasismam Amerikas sabiedrībā.

/ «Bez nosaukuma» (Untitled, 1982)

Vēl viens 1982. gadā tapis ikonisks darbs attēlo galvaskausam līdzīgu figūru spilgtās krāsās, demonstrējot Žana Mišela Baskjā unikālo stilu. Gleznā saplūst neapstrādātas emocijas, afroamerikāņu kultūras atsaucis un pirmatnīgi tēli. Šis darbs ir viens no vērtākajiem un atspoguļo gan simbolisma, gan abstrakcijas izmantojumu, lai paustu sarežģītas idejas par rasi, identitāti un sociālajiem jautājumiem.

Sindija Šērmāne

Biogrāfija:

Sindija Šērmāne (Cindy Sherman, 1954) dzimusi Glenridžā, Ņūdžersijā, un uzaugusi Longailendā. Viņa studēja Ņujorkas štata universitātē Bafalo, kur sāka eksperimentēt ar fotogrāfiju. 1970. gadu beigās Šērmāne uzsāka savu ikonisko sēriju „Filmas kadri bez nosaukuma” (Untitled Film Stills), kurā viņa pati pozēja kā dažādas sievietes tēlu variācijas dažādās vidēs, bieži vien atgādinot ainas no kinofilmām. Viņas darbi pēta identitātes, dzimuma un pašattēlojuma konstrukciju.

Mākslinieciskie principi

- / **Teatralitāte un performance.** Šērmānes darbos būtiska loma ir performatīvajam aspektam – viņa transformē sevi dažādos tēlos, kas kalpo kā kritika pret stereotipiskajiem sievietes attēlojumiem medijos un apstrīd fiksētās identitātes idejas.
- / **Dzimums un identitāte.** Šērmānes darbi dziļi pēta dzimuma un identitātes konstrukciju. Fotografējot sevi dažādos lomu tēlos – no liktenīgās sievietes līdz nevainīgajai meitenei no kaimiņmājas – viņa dekonstruē sabiedrības piešķirtās dzimumu lomas un cerības.

- / **Feministiskā teorija. Šērmānes darbi saistīti ar feministisko kritiku par vīriešu skatienu (*male gaze*) un sieviešu kā "objektu" attēlošanu mākslā un medijos. Viņa aktīvi iesaistās savu reprezentāciju analīzē, attēlojot plašu sieviešu arhetipu spektru, tādējādi izaicinot veidus, kā sievietes tradicionāli tiek attēlotas.**

Slavenākie mākslas darbi

- / „Filmas kadri bez nosaukuma” (*Untitled Film Stills*, 1977–1980)

Sērija sastāv no 69 melnbaltām fotogrāfijām, kurās Sindija Šērmāne pati pozē kā dažādas sieviešu tēlu variācijas. Darbs pēta identitātes veidošanu un sieviešu stereotipus medijos. Attēli vizuāli atgādina kinofilmu kadrus, taču tie ir pilnībā Šērmānes inscenēti, tādējādi kritizējot sievietes attēlojumu kino un populārajā kultūrā.

- / „Bez nosaukuma Nr. 96” (*Untitled #96*, 1981)
- / Darba ietvaros Sindija Šērmāne turpina sevi transformēt dažādos tēlos, šoreiz pozējot kā upuris skarbā, gandrīz film noir iedvesmotā ainā. Attēls ir apzināti divdomīgs, liekot skatītājam apšaubīt sievietes emociju autentiskumu un viņas lomu stāstījumā, tādējādi uzsverot identitātes mainīgumu un konstruētību.
- / „Vēsturiskie portreti” (*History Portraits*, 1988–1990)
- / Darbu sērijā Sindija Šērmāne aizgūst vizuālos stilus no vēsturiskās un klasiskās portretu glezniecības. Viņa no jauna interpretē slavenas mākslas un literatūras figūras, attēlojot tās pārspīlētā un bieži groteskā manierē. Darbu sērija kritizē vēsturiski konstruēto identitāti un sievietes lomu vēsturiskajos vēstījumos.

Džefs Kūns

Biogrāfija

Džefs Kūns (*Jeff Koons*, 1955) dzimis Jorkā, Pensilvānijā, un kļuva pazīstams ar savu darbību tēlniecībā. Viņš studēja Merilendas Mākslas institūtā (*Maryland Institute College of Art*) un vēlāk Čikāgas Mākslas institūta skolā (*School of the Art Institute of Chicago*). 1970. gados Kūnss pārcēlās uz Ņujorku un sāka radīt darbus, kuros izmantoja populārās kultūras objektus, īpaši piepūšamus dzīvniekus un rotaļlietas, arī citus komerciālus produktus. Kūns bieži sadarbojas ar amatniekiem un meistariem, lai radītu savas skulptūras, tādējādi uzsverot masu ražošanas un patērniecības ideju savā mākslā.

Mākslinieciskie principi

- / Kičs un popkultūra. Džefs Kūns pazīstams ar savu kiča un masveidā ražotu objektu izmantošanu, paceļot ikdienas

priekšmetus augstās mākslas statusā. Viņa sērija „Balonu suns” (Balloon Dog) ir lielisks postmodernisma piemērs, kas izaicina robežas starp „augsto” un „zemo” kultūru.

- / Ironija un patērniecība. Kūns darbos spēlējas ar ironiju, attēlojot objektus, kas parasti tiek saistīti ar bērnišķīgu nevainību un reizē arī komercializāciju, tādējādi kritizējot kultūras pārvešanu precēs. Viņa darbi norāda, ka pati mākslas radīšana ir patērniecības akts.
- / Spēlesprieks un pārmērība. Kūnsa darbi bieži ir liela izmēra, spīdīgi un uzmanību piesaistoši, akcentējot pārmērību. Tie apšaubā mākslas pasaules nopietnību un izmanto priecīgus spēļu elementus, atspoguļojot postmodernisma tendenci ironiski izbaudīt pārmērību un estētisko greznību.

Slavenākie mākslas darbi

- / **„Balonu suns” (Balloon Dog, 1994–2000)**
Viens no atpazīstamākajiem Džefa Kūnsa darbiem ir „Balonu suns” – monumentālu skulptūru sērija, kas atgādina no baloniem veidotus dzīvniekus, bet izgatauotas no atstarojošām virsmām. Darbā apspēlētas kiča un masu kultūras idejas, pārvēršot vienkāršu bērnu rotaļlietu par monumentālām un spožām skulptūrām, izaicinot robežas starp augsto un zemo mākslu.
- / **„Trusis” (Rabbit, 1986)**
„Trusis” ir nerūsējošā tērauda skulptūra, kas atgādina balonu dzīvnieku un vienlaikus atsaucas gan uz populāro kultūru, gan tēlniecības vēsturi. Gludā, pulētā virsma kontrastē ar rotaļīgo un pazīstamo balonu dzīvnieka formu, padarot vienkāršu objektu par dārgu un prestižu mākslas darbu.
- / **„Maikls Džeksons un Bubbles” (Michael Jackson and Bubbles, 1988)**

Porcelāna skulptūra, kas attēlo popzvaigzni Maiklu Džeksonu un viņa mīļoto šimpanzi Bubbles, izceļ Kūnsa interesi par slavenību kultūru un masu mediju saplūšanu ar mākslu. Darbs uzdod jautājumus par slavas komercializāciju un populāro kultūras personību pārvēršanu precē.

Roberts Raušenbergs (Robert Rauschenberg, 1925–2008)

Biogrāfija

Roberts Raušenbergs dzimis Portarturā, Teksasā. Viņš studēja Kanzassitijas Mākslas institūtā (*Kansas City Art Institute*) un Melno Kalnu koledžā (*Black Mountain College*), kur sadarbojās ar tādiem māksliniekiem kā Džons Keidžs (*John Cage*) un Mers Kaningems (*Merce Cunningham*). Raušenbergs bija centrāla figūra pārejā no abstraktā ekspresionisma uz popmākslu un vēlāk uz postmodernismu. Viņa radītās „Kombinācijas” (*Combines*) – darbi, kuros apvienoti glezniecības elementi ar atrastiem objektiem, raksturo viņa vēlmi nojaukt robežas starp augsto mākslu un ikdienas dzīvi.

Mākslinieciskie principi

- / Mediju un atrasto objektu apvienošana. Raušenberga „Kombināciju” sērija nojauc robežas starp glezniecību un tēlniecību, iekļaujot darbos ikdienas objektus, piemēram, avīzes, ielu zīmes un apģērba gabalus. Viņa piekoptā apropiācijas metode saskan ar postmodernisma kritiku par oriģinalitāti un autentiskumu mākslā.
- / Fragmentācija. Darbos bieži izmantoti fragmentēti attēli un nesavienoti elementi, kas atspoguļo postmodernās

identitātes un kultūras sašķeltību. Darbi nav vienoti, bet drīzāk atgādina kolāžu, kas apvieno dažādas ietekmes un idejas.

- / Mijiedarbība ar skatītāju. Raušenberga māksla bieži aicina skatītāju aktīvi iesaistīties, lai pabeigtu darba ideju. Tas uzsvēr subjektivitāti un interpretācijas relativitāti – aspektus, kas ir būtiski postmodernismam.

Slavenākie mākslas darbi

- / **„Izdzēstā de Kūninga zīmējums”** (*Erased de Kooning Drawing*, 1953)
Šajā konceptuālajā darbā Roberts Raušenbergs izdzēsa abstraktā ekspresionisma mākslinieka Vilema de Kūninga zīmējumu, izaicinot autorības un oriģinalitātes jēdzienus. Izzēšot ikonisku modernisma mākslas darbu, Raušenbergs kritizē mākslinieka rokraksta un ģēnija kultu, piedāvājot dekonstrukciju kā jaunu mākslinieciskās izpausmes formu.

- / **„Monograma”** (*Monogram*, 1955–1959)
„Monograma” ir viens no slavenākajiem Raušenberga „Kombināciju” darbiem, kurā viņš pievienoja izbāztu āzi automašīnas riepai, iekļaujot arī krāsu un atrastus objektus. Darbs izaicina robežas starp glezniecību un tēlniecību, apvienojot abu mediju elementus un atspoguļo postmodernisma tendenci jaukt dažādus mākslas veidus un pārkāpt tradicionālās normas.

- / **„Gulta”** (*Bed*, 1955)
Darbā „Gulta” Raušenbergs apvieno īstu segu un spilvenu ar glezniecības elementiem, nojaucot robežas starp augsto mākslu un ikdienas dzīvi un izmantojot atrastus objektus veidā, kas izaicina tradicionālās glezniecības tīrību. Tas lieliski atspoguļo Raušenberga apņemšanos paplašināt mākslas robežas, sapludinot dažādus materiālus un tehnikas.

Demians Hērsts (Damien Hirst, dz. 1965)

Biogrāfija

Demiana Hērsta, kā brita, ietekmi uz Amerikas postmodernismu nevar pārvērtēt. Viņš ir pazīstams ar provokatīvajiem darbiem, kuros izmanto mirušus dzīvniekus un medicīniskus attēlus. Viens no viņa slavenākajiem darbiem – „Nāves fiziskā neiespējamība kādam, kurš joprojām dzīvo” (*The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living*, 1991) – attēlo haizivi, kas saglabāta formaldehīdā. Hērsta darbi bieži pēta dzīves un nāves tēmas, kā arī mākslas lomu mūsdienu sabiedrībā.

Mākslinieciskie principi

- / Šokējoša un provokatīva māksla. Hērsts darbos bieži izmanto mirušus dzīvniekus, piemēram, formaldehīdā konservētu haizivi vai ar dimantiem klātu galvaskausu, lai liktu skatītājiem saskarties ar nāves realitāti. Darbi kritizē mākslas komercializāciju un tās spēju radīt šoka efektu kā māksliniecisku stratēģiju.
- / Mākslinieka nāve. Hērsta gatavība sadarboties ar palīgu komandu, kas izpilda viņa darbus, apšaubā mākslinieka rokas nozīmi un mākslas radīšanas autentiskumu. Tas atbilst postmodernisma skepsim par „ģēnija” mākslinieka jēdzienu un individuālās autorības kultu.
- / Mākslas komercializācija. Hērsta karjera, kas izceļas ar rekordlieliem izsoļu pārdošanas apjomiem un mākslas tirgus stratēģijām, atspoguļo postmodernisma kritiku par mākslu kā preci un tās lomu globālajā patēriņcības ekonomikā.

Slavenākie mākslas darbi

- / „Nāves fiziskā neiespējamība kādam, kurš joprojām dzīvo. Darbā attēlota īsta haizivs, kas saglabāta formaldehīda tvertnē. Tas ir viens no Demiena Hērsta ikoniskākajiem darbiem, kas pēta nāves, mirstības un mākslas komercializācijas tēmas. Darbs piespiež skatītājus saskarties ar dzīves pārejošumu, vienlaikus kritizējot mākslas tirgus ietekmi un mākslas darba kā preces būtību.

- / **„Dieva mīlestībai”** (*For the Love of God*, 2007)
„Dieva mīlestībai” ir platīna galvaskausa atveids, kas noklāts ar 8 601 dimantu. Darbs ir komentārs par bagātību, patēriņcību un saikni starp dzīvi, nāvi un mākslas komercializāciju. Tas pēta cilvēka dzīvības un mākslas vērtību ekonomikas diktētā sabiedrībā.
- / **„Māte un bērns (sadalīti)”** (*Mother and Child (Divided)*, 1993)
Instalācijā Hērsts attēlo gous un tās teļa ķermeņus, sadalītus atsevišķās stikla tvertnēs, kas piepildītas ar formaldehīdu. Darbs pēta dzīves, nāves un cilvēka ķermeņa tēmas, fiziski nodalot māti no bērna un piedāvājot skatītājiem nepatīkamu, taču nenovēršamu sastapšanos ar mirstību.

Zigmārs Polke

(Sigmar Polke, 1941–2010)

Biogrāfija

Zigmārs Polke dzimis 1941. gadā Ēlsā (tagad Polijā) un 1953. gadā pārcēlās uz Rietumvāciju, kur vēlāk studēja Diseldorfas Mākslas akadēmijā (*Düsseldorf Academy of Art*). Viņš bija viena no vadošajām Vācijas popmākslas figūrām un nozīmīgs Boisa (*Joseph Beuys*) paaudzes pārstāvis, kuru ietekmēja arī Fluksa (*Fluxus*) kustība. Polkes daiļrade aptver plašu stilu, mediju un tehniku klāstu, apvienojot abstrakto ekspresionismu, popmākslu un sirreālismu. Viņš eksperimentēja ar nekonvencionāliem materiāliem un dažādiem drukas procesiem, lai apšaubītu attēlu nozīmes un uztveres robežas.

Mākslinieciskie principi

- / **Eksperimentālās tehnikas un materiāli.** Zigmārs Polke bija pazīstams ar eksperimentiem, izmantojot ķīmikālijas, krāsvielas un dažādas drukas metodes. Viņš izmantoja tādus paņēmienus kā solarizācija (fotogrāfisks efekts) un sietspiede, bieži kārtojot attēlus slāņos, lai radītu vizuālu neskaidrību. Viņa „Alumīnija gleznas” (*Aluminium Paintings*, 1970. gadi) ietvēra atstarojošas virsmas un nekonvencionālus materiālus, izpludinot robežas starp divdimensionālu glezniecību un trīsdimensionālu objektiem.
- / **Politiskā un sociālā kritika.** Polkes darbi bieži atspoguļoja pēckara Vācijas politisko klimatu. Viņš izmantoja vēsturiskus attēlus un atsauces uz patēriņiecību, medijiem un sabiedrības struktūrām, lai izceltu pēckara paaudzes vilšanos. Viens no viņa slavenākajiem darbiem ir „Ciems” (*The Village*, 1969).

Darbs ietver kolāžas elementus, kas atspoguļo Vācijas vēsturi un identitātes sarežģītību pēc Otrā pasaules kara.

- / **Sirreālisms un absurds.** Polke bieži izmantoja absurda un iracionalitātes elementus. Agrīnajā daiļradē liela ietekme bija sirreālismam – viņš izmantoja sapņainus, sagrozītus attēlus, lai pētītu zemapziņu. Darbiem bieži piemita satīriskā un ironiskā noskaņa, kas apšaubīja tradicionālo mākslas izpratni un tās autoritāti.

Slavenākie mākslas darbi

- / **„Priesteris”** (*The Priest*, 1964)
Darbā Zigmārs Polke sapludina katoļu ikonogrāfiju ar popkultūras elementiem, radot dezorientējošu komentāru par reliģiju, patēriņiecību un sabiedrības liekulību.
- / **„Tanheizers”** (*Tannhäuser*, 1982)
Glezna, kurā Polke apvieno viduslaiku un mūsdienu motīvus, atspoguļo viņa interesi par dažādu vēsturisko periodu sapludināšanu, lai kritizētu laikmetīgo kultūru.

Lusjēns Freids

(Lucian Freud, 1922–2011)

Biogrāfija:

Lusjēns Freids dzimis 1922. gadā Berlīnē ebreju ģimenē un 1933. gadā pēc nacisma uzplaukuma pārcēlās uz Londonu. Viņš studēja Centrālajā mākslas un amatniecības skolā (*Central School of Arts and Crafts*) un vēlāk Sleida Mākslas skolā (*Slade School of Fine Art*). Freids tiek uzskatīts par vienu no nozīmīgākajiem 20. gadsimta figurālās glezniecības meistariem, pazīstams ar saviem intensīvajiem un neapstrādātajiem portretiem un aktiem. Lai gan viņš bija slavenā psihoanalītiķa Zigmunda Freida (*Sigmund Freud*)

mazdēls, Lusjēns savā mākslā distancējās no psihoanalīzes, tā vietā pievēršoties cilvēka ķermeņa fiziskajai un psiholoģiskajai pieredzei.

Mākslinieciskie principi

- / Intensīvs reālisms un psiholoģiskais dziļums. Lusjēna Freida glezniecības stils izceļas ar neapstrādātu, gandrīz brutālu reālismu. Viņa darbi ir dziļi koncentrēti uz subjekta emocionālā un psiholoģiskā stāvokļa atspoguļošanu caur fizisko formu. Viņš bieži gleznoja modeļus ilgstošās sesijās, dažkārt neērtās vai ievainojamās pozās, lai atklātu viņu patieso būtību un personības dziļumu.
- / Fiziskais aspekts un miesa. Freida darbus raksturo apsēstība ar cilvēka ķermeni. Viņa portreti un akti atklāj miesas tekstūru un fokusējas uz ķermeņa realitāti visās tā nepilnībās. Biezas, impasto otas triepieni rada taustāmu ādas sajūtu un uzsver cilvēka formas materiālo esamību.
- / Izolācija un ievainojamība. Freida portretos bieži atklājas izolācijas un ievainojamības sajūta. Viņa modeļi parādās atsegti un atsvešināti no pasaules, uzsverot eksistenciālo vientulību un cilvēka iekšējo trauslumu.

Slavenākie mākslas darbi

- / **„Guļošā pabalstu inspektore”** (*Benefits Supervisor Sleeping*, 1995)
Viens no Lusjēna Freida slavenākajiem darbiem, kurā attēlota sieviete, kas guļ neērtā pozā. Portrets ir spēcīgs cilvēka ķermeņa un psiholoģiskā stāvokļa izpētes piemērs. Sievietes atsegtā miesa simbolizē gan ievainojamību, gan novecošanas neizbēgamību, piedāvājot neidealizētu skatījumu uz ķermeņa realitāti.

- / **„Karaliene”** (*The Queen*, 2001)
Portrets, kurā attēlota karaliene Elizabete II, gleznota Freida raksturīgajā realistiskajā stilā. Darbs kļuva slavens ar savu neidealizēto un pat neglorificēto monarha attēlojumu, izaicinot tradicionālo karaļnama portretu kanonizāciju un radot intīmu saikni ar publisku personību.

Ansels Kīfers (Anselm Kiefer, dz. 1945)

Biogrāfija

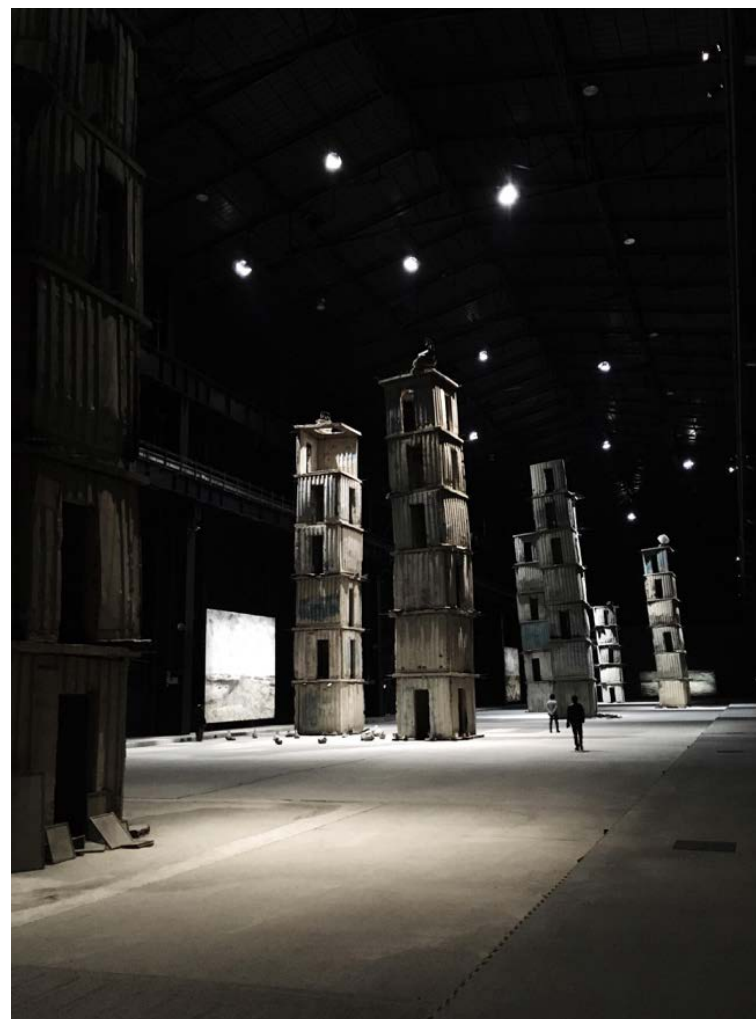
Ansels Kīfers dzimis Vācijā 1945. gadā un kļuva par vienu no vadošajām figūrām Vācijas neoekspresionisma kustībā. Viņš studēja Diseldorfas Mākslas akadēmijā (*Academy of Fine Arts in Düsseldorf*), kur viņa daiļradi spēcīgi ietekmēja pēckara Vācijas realitāte, kā arī vēstures, mītu un valsts pagātnes izpēte. Kīfers strādā ar liela mēroga instalācijām un jauktas tehnikas darbiem, bieži izmantojot nekonvencionālus materiālus, piemēram, svinu, salmus un pelnus, kas viņa mākslai piešķir dziļu simbolisku nozīmi.

Mākslinieciskie principi

- / Vēsturiskās un mitoloģiskās tēmas. Kīfera māksla bieži pēta Vācijas pagātnes drūmāko periodu un vainas apziņu, īpaši saistībā ar Otro pasaules karu un holokaustu. Viņa darbos atrodamas atsauces uz vācu mitoloģiju, literatūru un vēsturi, kas izteiktas arī caur izmantotajiem materiāliem, piemēram, svinu un pelniem, kas simbolizē gan iznīcību, gan atmiņu saglabāšanu.
- / Materialitāte un tekstūra. Kīfera darbi izceļas ar raupjām un faktūrām bagātām virsmām. Viņš bieži izmanto materiālus, kas atgādina par sabrukumu vai iznīcību, piemēram, kaltētus augus, pelnus un svinu. Šie elementi simbolizē nāvi un laika ritējumu, vēl vairāk uzsverot vēsturisko tematiku.
- / Garīgums un alkīmija. Kīfera darbos bieži jaušamas atsauces uz alkīmiskajiem un garīgajiem motīviem. Viņa gleznas un instalācijas pēta materiālu transformāciju un to saikni ar garīgo pasauli, apvienojot mistiku ar vēstures refleksiju.

Slavenākie mākslas darbi

- / **„Septiņas debesu pilsētas”** (*The Seven Heavenly Palaces*, 2004)
Instalācija sastāv no milzīgām svina konstrukcijām, kas rada iespaidu par debesu un pēcnāves pasauli, vienlaikus izraisot gan bijību, gan dezorientāciju. Tumšie, monumentālie torņi simbolizē vēstures smagumu un cilvēces alkas pēc garīgās transcendences.

- / **„Ziemas ainava”** (*Winter Landscape*, 1970)
Baismīgas, sniega klātas, tukšas ainavas attēlojums, kas atspoguļo pēckara Vācijas iznīcību. Kīfers izmanto sev raksturīgos tumšos zemes toņus, lai uzsvērtu vēsturisko atmiņu smagējumu un nospiedošo atmosfēru.

Mikels Barselo

(Miquel Barceló, dz. 1957)

Biogrāfija:

Mikels Barselo dzimis Maljorkā, Spānijā, un ir viens no ievērojamākajiem mūsdienu Spānijas māksliniekiem. Viņš studēja Barselonas Mākslas akadēmijā (*Barcelona School of Fine Arts*) un 1980. gados iesaistījās avangarda mākslas kustībās. Sākotnēji Barselo darbus ietekmēja abstraktais ekspresionisms, taču laika gaitā viņa mākslas valoda attīstījās par unikālu figūru un abstrakciju apvienojumu. Darbos bieži sastopami dabas elementi, kā arī pētītas identitātes, kultūras un cilvēka eksistences tēmas.

Mākslinieciskie principi

- / Materiālu eksperimentācija. Mikels Barselo pazīstams ar nekonvencionālu materiālu izmantošanu darbos. Viņa gleznas bieži ietver dažādas faktūras un medijus, piemēram, dubļus, smiltis un apmetumu, kas saista viņa mākslu ar zemi un dabu. Materiālu izvēle atspoguļo viņa interesi par organisko pasauli un dabas procesiem.
- / Organiskā abstrakcija. Barselo darbi bieži ir abstrakti, taču tajos parādās organiskas formas – ainavas, figūras un dabas parādības. Dinamiskie otas triepieni un plūstošās kompozīcijas rada kustības un pārvērtību sajūtu, piedāvājot skatītājam it kā viscerālu, ķermenisku pasaules uztveri.
- / Telpas un tekstūras izpēte. Barselo mākslu raksturo akcents uz faktūrām un virsmas manipulāciju, apspēlētu dziļuma un telpas uztveri, izmantojot biezus krāsas slāņus vai reljefa tehniku, kas rada taustāmu, gandrīz tēlniecisku efektu.

Slavenākie mākslas darbi

- / „**Liels zils**” (*The Big Blue*, 2006)
Glezna attēlo jūras dziļumu, radot plašuma un noslēpumainības sajūtu. Darbs lieliski demonstrē Mikela Barselo spēju atspoguļot dabu, izmantojot drosmīgas un abstraktas formas, kas rada jūras kustības un mainīguma iespaidu.
- / „**Alu gleznojumi**” (*Cave Paintings*, 2002)
Barselo radīja šo darbu sēriju, iedvesmojoties no senajiem alu zīmējumiem, kas atspoguļo viņa interesi par cilvēces izteiksmes pirmsākumiem un saikni ar dabu. Darbos izmantotas raupjas faktūras un zemes toņi, lai radītu arhaisku un simbolisku atmosfēru.

Paula Rego (dz. 1935)

Biogrāfija

Paula Rego (*Paula Rego*) dzimusi Lisabonā, Portugālē, un studēja Sleida Mākslas skolā (*Slade School of Fine Art*) Londonā. Viņa pazīstama ar figurālajām, bieži sirreālajām gleznām un zīmējumiem, kuros pētītas varas, dzimuma un cilvēka pieredzes tēmas. Rego darbos bieži apvienojas personiskie un politiskie motīvi, sapludinot fantāzijas un realitātes elementus.

Mākslinieciskie principi

- / Stāstniecība un psiholoģiskais dziļums. Paulas Rego gleznu stāstījumu veido figurālisms un simboliks, pētot sarežģītas emocijas un psiholoģiskos stāvokļus. Darbi ir dziļi personiski, taču vienlaikus kritizē sabiedrības normas un dzimumu lomas.
- / Feministiskās tēmas. Liela daļa Rego daiļrades koncentrējas uz feministiskām tēmām, analizējot sieviešu lomu sabiedrībā, seksualitāti un ķermeniskumu. Darbi bieži izaicina tradicionālos sieviešu attēlojumus mākslā, attēlojot viņas kā spēcīgas, sarežģītas personības, nevis pasīvus objektus.
- / Teatralitāte un fantāzija. Rego darbi bieži ir teatrāli, ar tēliem, kas izvietoti dramatiskās, sapņainās ainās. Spilgto krāsu un drosmīgo formu lietojums rada nemierīgu, sirreālu atmosfēru, kas izaicina skatītāja uztveri par realitāti.

Slavenākie mākslas darbi:

- / „**Abortu sērija**” (*The Abortion Series*, 1998)
Spēcīgajā darbu sērijā Paula Rego pēta aborta emocionālo un fizisko traumu. Gleznās attēlotas sievietes dažādos ciešanu un satraukuma stāvokļos, kritizējot gan sabiedrības stigmatu pret abortu, gan sistēmisko kontroli pār sieviešu ķermeņiem.

- / „**Deja**” (*The Dance*, 1988)
Glezna attēlo sieviešu grupu stilizētā, gandrīz mītiskā dejā. Tēli ir izteiksmīgi un emocionāli piesātināti, atspoguļojot Rego interesi par varu, rīcības brīvību un seksualitātes izpēti.

Postmodernisms dizainā: principi, nozīmīgākie dizaineri un slavenākie darbi

Postmodernisms dizainā radās kā reakcija uz modernisma formālismu, vienkāršību un stingrajiem noteikumiem. Ietekmējoties no plašākām kultūras un filozofiskām pārmaiņām, postmodernisms noraidīja domu, ka funkcijai vienmēr jānosaka forma, tā vietā pieņemot rotaļīgumu, ironiju, pārmērību un dažādu stilu sajaukumu, atsaucies uz vēsturi un popkultūru, vienlaikus izjaucot tradicionālās dizaina normas. 1970. un 1980. gados postmodernisma dizains ieguva popularitāti, īpaši arhitektūrā, grafikas dizainā un rūpnieciskajā dizainā.

Postmodernisma principi dizainā

Eklektika un pastišs

Pastišs apzīmē dažādu vēsturisku stilu un dizaina elementu sajaukumu, bieži ar ironisku pieskaņu. Postmodernisma dizaineri spēlējās ar vēsturiskām atsaucēm, apvienojot klasicisma, baroka un *Art Deco* elementus ar moderniem materiāliem un novatoriskām formām. Viņi ne tikai atdarināja pagātnes stilus, bet arī tos apropriēja, bieži apvienojot kontrastējošas ietekmes negaidītos veidos.

Ironija un humors

Postmodernisms dizainā bieži izmantoja humoru un ironiju, novēršoties no modernisma nopietnības un funkcionālās pieejas. Pārspīlētas formas un rotaļīgi raksti uzsvēra, ka dizains var būt

atklāti rotaļīgs un pašapzinīgs. Piemēram, neproporcionāli lieli mēbeļu elementi vai neparasti materiālu salikumi izaicināja tradicionālās gaidas un radīja humoru caur kontrastu.

Pretrunas un dekonstrukcija

Postmodernisma dizains bieži ietver pretrunas, apvienojot pretstatus neparedzētos veidos. Filozofa Žaka Deridā (*Jacques Derrida*) *dokonstrukcija* tika pielietota dizainā, sagraujot tradicionālās formas un radot fragmentētus, sadrumstalotus dizaina risinājumus, kas apšaubīja struktūras, kārtības un skaidrības konvencijas.

Drosmīga krāsu, formu un ornamentu izmantošana

Postmodernismā prevalē spilgtas krāsas, neregulāras formas un bagātīga ornamentācija. Pretēji modernisma vienkāršībai un minimālismam, postmodernisma dizains pieņēma dekoratīvo un pārmērīgo, bieži izmantojot pārspīlētas formas un vizuāli iespaidīgus rakstus.

Modernisma principa "forma seko funkcijai" noraidīšana

Postmodernisma dizaineri atteicās no modernisma uzskata, ka "forma seko funkcijai" (*form follows function*). Tā vietā viņi pieņēma ideju, ka dizains var būt dekoratīvs, subjektīvs un emocionāli vai kulturāli ietekmēts, nevis tikai praktisks un utilitārs.

Kolāža un jauktie mediji

Postmodernisms plaši izmantoja kolāžas tehniku, sajaucot tekstūras, materiālus un vizuālās atsaucis no dažādiem laikmetiem un vietām. Dizaineri bieži uzslāņoja dažādus stilus, materiālus un tēlus, apvienojot gan augsto, gan zemo kultūru vienā dizaina objektā.

Nozīmīgākie postmodernisma dizaineri

Memfisas grupa (Memphis Group, 1981–1987)

Memfisas grupa bija itāļu dizaineru kolektīvs, kuru vadīja Ettore Sottsass (Ettore Sottsass). Viņi pieņēma spilgtus, ģeometriskus dizaina risinājumus un idejas, ka mēbeles un dizaina objekti var būt gan funkcionāli, gan mākslinieciski. Grupas darbos bieži apvienojās drosmīgi raksti, spilgtas krāsas un negaidītas formas, kas noraidīja gan modernisma vienkāršību, gan klasiskā dizaina tradicionālismu.

Slavenākie darbi

/ „Carlton” istabas
sadalītājs (Carlton
Room Divider,
1981) – drosmīgs,
daudzkrāsains
plauktu sistēma ar
asimetriskām līnijām
un ģeometriskām
formām, kas pauž
gan dizaina, gan
mākslas ideju.

/ „Vāze” (Vase, 1985) – Ettore Sottsass (Ettore Sottsass)
raksturīgs darbs – spilgtu krāsu un rotaļīgu ģeometrisku formu
apvienojums, kas atspoguļo Memfisas stila pieeju krāsai un
abstrakcijai.

Maikls Greivs (Michael Graves, 1934–2015)

Amerikāņu arhitekts un dizainers, pazīstams ar savu postmodernisma arhitektūru un produktu dizainu. Greivsa darbos bieži sastopamas atsauces uz klasiku, humors un ironija, kas apvieno vēsturiskos un modernās estētikas elementus.

Slavenākie darbi

- / „Alessi svilpojošā putna tējkanna” (*Alessi Whistling Bird Kettle*, 1985) – rotaļīgs un stilizēts tējkannas dizains ar putna formas svilpi, kas demonstrē Greiva spēju apvienot funkcionalitāti ar izklaidējošu un vizuāli pievilcīgu dizainu.

- / „Portlendas ēka” (*Portland Building*, 1982) – postmodernisma arhitektūras piemērs, kurā spilgtas krāsas un klasiskie kolonnveida elementi veido ironisku interpretāciju par tradicionālo arhitektūru.

Filips Starks (Philippe Starck, dz. 1949)

Franču dizainers, kurš pazīstams ar plaša spektra darbiem – no mēbelēm un interjeriem līdz rūpnieciskajiem produktiem. Starka dizainā bieži sastopams humors un inovācijas, apvienojot gludas, modernas līnijas ar negaidītām detaļām un materiāliem, radot dizainus, kas ir gan funkcionāli, gan vizuāli pārsteidzoši.

Slavenākie darbi

- / „**Luija Spoka krēsls**” (*Louis Ghost Chair*, 2002) – mūsdienīgs, caurspīdīgas plastmasas krēsls, kas ironiski atsaucas uz baroka dizainu, apvienojot vēsturisko un moderno neparastā veidā.

- / „**Juicy Salif**” **citrusaugļu spiede** (*Juicy Salif*, 1990) – slavens citronu spiedes dizains, kas veidots kā stilizēts, abstrakts citplanētieša tēls, demonstrējot Starka rotaļīgo un māksliniecisko pieeju funkcionāliem objektiem.

Andrea Branči (*Andrea Branzi*, dz. 1938)

Itāļu arhitekts un dizainers, kurš bija nozīmīga figūra Memfisas grupā (*Memphis Group*) un aktīvi aizstāvēja eklektismu dizainā. Branči pievērsās tam, kā dizains var atspoguļot kultūras sarežģītību un sociālās vērtības, bieži apvienojot kontrastējošus materiālus un stilus.

Slavenākais darbs

- / „**Antikamera**” (*Anticamera*, 1985) – mēbeļu sērija, kurā izmantotas organiskas formas un eksperimentāli materiāli, lai izpētītu, kā ikdienas objekti var atspoguļot humānās vērtības un personisko izpausmi.

Hanss Holeins (*Hans Hollein*, 1934–2014)

Austriešu arhitekts un dizainers, pazīstams ar savu radikālo pieeju arhitektūrai un dizainam, kurā apvienoja ikonogrāfiju un vēsturiskās atsaucis ar modernisma formām.

Slavenākie darbi

- / „**20. gadsimta muzejs**” (*Museum des 20. Jahrhunderts*, 1985, Vīne) – dizains, kurā kontrastē klasiskās formas ar moderniem materiāliem un sirreāliem elementiem, demonstrējot postmodernisma pieeju arhitektūras uztveres paplašināšanai.

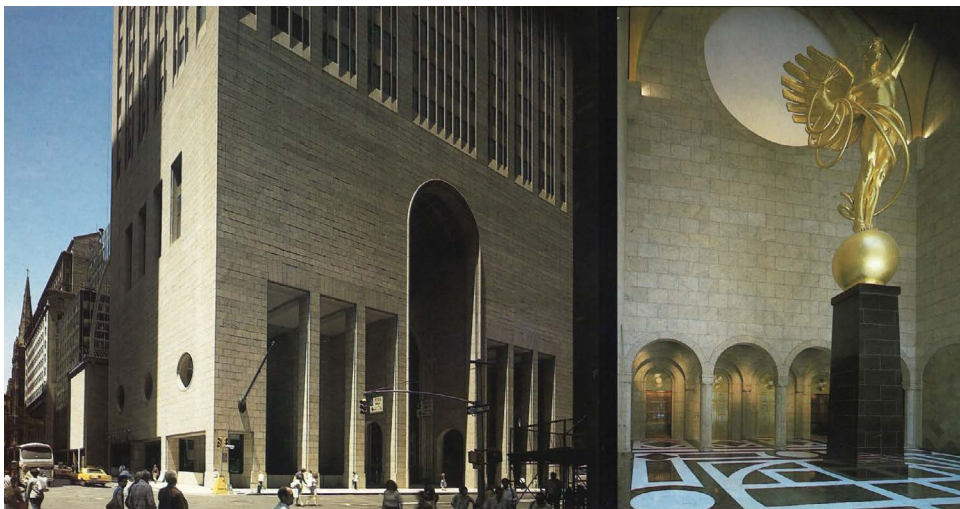
- / „Žurnāla **“Eurozine”** iepakojums” (*Eurozine Packaging*, 1987) – “Eurozine” logotipa un iepakojuma dizains, kas iemieso postmodernisma rotaļīgo estētiku, apvienojot dažādus fontus, grafikas elementus un krāsas, lai radītu eklektisku vizuālo identitāti.

Slavenākie postmodernisma dizaina darbi

- / „**Itālijas laukums**” (*Piazza d’Italia*, 1978) – Šarla Mūra (*Charles Moore*) radīta publiska laukuma dizains Ņūorleānā, kas apvieno klasisko arhitektūru ar rotaļīgiem elementiem, piemēram, neona apgaismojumu un netradicionālām formām. Darbs atspoguļo postmodernisma tendenci sajaukt vēsturiskos stilus ar jaunām formām un materiāliem, radot gan ironisku, gan svinīgu telpu.

- / „**AT&T ēka**” (*AT&T Building*, 1984) – Filipa Džonsona (*Philip Johnson*) un Džona Bērdžī (*John Burgee*) veidots debesskrāpis, pazīstams arī kā „Čipendeila ēka” (*Chippendale Building*), pateicoties tā klasiski stilizētajam, „lauztajam” virsotnes dizainam, kas atsaucas uz 18. gadsimta mēbeļu formām. Darbs ir izcils piemērs postmodernisma arhitektūrai, kurā vēsturiski motīvi tiek apvienoti ar modernām tehnikām un materiāliem.

/ **Postmodernā tipogrāfija – postmodernisma grafikas dizains ieviesa rotaļīgu pieeju tipogrāfijai, noraidot modernisma tīrās un funkcionālās formas. Dizaineri, piemēram, Volfgangs Vaingārts (Wolfgang Weingart) un Eiprila Greimena (April Greiman), attīstīja eksperimentālu un roku darinātu tipogrāfijas stilu, izmantojot netradicionālus izkārtojumus, spilgtas krāsas un dažādu fontu sajaukumus, kas izaicināja tradicionālos grafikas dizaina noteikumus.**

Čehijas postmodernisms vizuālajā mākslā: saturs, principi un avoti

Ievads

Čehijas postmodernā māksla radās kā reakcija gan uz modernisma ierobežojošo formālismu, gan uz komunistiskās Čehoslovākijas apspiedošo politisko klimatu. Šī kustība attīstījās 20. gadsimta beigās, īpaši pēc Samta revolūcijas 1989. gadā, kad māksliniekiem radās lielāka radošā brīvība.

Čehijas postmodernismu raksturo ironija, eklektisms, dekonstrukcija un vēsturisko un kultūras simbolu jauna interpretācija. Postmodernie čehu mākslinieki bieži kritizē autoritāti, vēsturi un sociālās normas, izmantojot daudzveidīgus medijus un starpdisciplināru pieeju.

Saturs un principi Čehijas postmodernismā

Ironija, parodija un autoritātes kritika

Daudzi čehu postmodernisma mākslinieki izmanto humoru, ironiju un satīru, lai izaicinātu politiskās un sociālās struktūras. Šī pieeja īpaši izceļas Dāvida Černija (*David Černý*) provokatīvajās skulptūrās, kurās apšaubīts nacionālisms, birokrātija un vēsturiski naratīvi.

Starpdisciplināritāte un multimediju eksperimentācija

Čehijas postmodernā māksla apvieno dažādas mākslinieciskās disciplīnas, tostarp tēlniecību, performanci, fotogrāfiju un konceptuālo mākslu. Milans Kņižāks (*Milan Knížák*) ar savu saistību ar "Fluksus" (*Fluxus*) kustību demonstrē, kā čehu mākslinieki sapludināja vizuālo mākslu ar mūziku, literatūru un performanci, radot jaunas mākslinieciskās izteiksmes formas.

Vēsturisko un kultūras simbolu reinterpretācija

Čehijas postmodernisma mākslinieki bieži dekonstrē un no jauna interpretē tradicionālos kultūras simbolus. Piemēram, Božeka Šīpeka (*Bořek Šípek*) darbos apvienota baroka ietekme ar mūsdienu dizaina elementiem, radot greznus, taču laikmetīgus objektus.

Ikdienas objektu un masu kultūras sasaiste

Tāpat kā starptautiskās postmodernisma tendences, arī Čehijas postmodernisms iekļauj patērniecības un masu mediju elementus. Bela Kolāžova (*Běla Kolářová*) eksperimentālajās fotogrāfijās pārvērš ikdienas priekšmetus mākslinieciskās kompozīcijās, izaicinot skatītāja uztveri par materiālismu un vērtību.

Dekonstrukcija un fragmentācija

Viens no Čehijas postmodernisma pamatprincipiem ir tradicionālo mākslas formu un struktūru sagraušana. To var novērot Milana Kņižāka sērijā „Iznīcinātā mūzika” (*Destroyed Music*), kurā fiziski pārveidoti vinila ieraksti, radot jaunus, haotiskus skaņu ainavas.

Personīgie stāsti un subjektivitāte

Čehijas postmodernajā mākslā bieži saplūst personīgā vēsture un kolektīvā atmiņa. Libuše Jarcovjākova (*Libuše Jarcovjácová*) dokumentālajās fotogrāfijās iemūžina neapstrādātus un intīmus mirkļus, atklājot dzīves realitāti komunisma laikā un postkomunistiskajā transformācijā.

Publiskā telpa un skatītāju iesaiste

Daudzi čehu postmodernie mākslinieki aktīvi izpaužas publiskajā telpā un mudina auditoriju uz līdzdalību. Dāvida Černija lielizmēra skulptūras, piemēram, „Torņa bērni” (*Tower Babies*) Žižkova TV tornī izjauc tradicionālo publisko pieminekļu funkciju un provocē dialogu starp skatītājiem.

Dāvids Černijs (*David Černý*, dz. 1967)

Biogrāfija

Dāvids Černijs dzimis Prāgā 1967. gadā un kļuva starptautiski pazīstams ar provokatīvajām un politiski piesātinātajām skulptūrām. Viņa agrīno karjeru ietekmēja komunisma krišana 1989. gadā – būtisks vēsturisks brīdis, kas deva māksliniekiem jauniegūtu izteiksmes brīvību. Černijs studēja Prāgas Mākslas akadēmijā (*Academy of Fine Arts in Prague*) un vēlāk ieguva ievērību ar pretrunīgajiem publiskās telpas mākslas darbiem, kas bieži

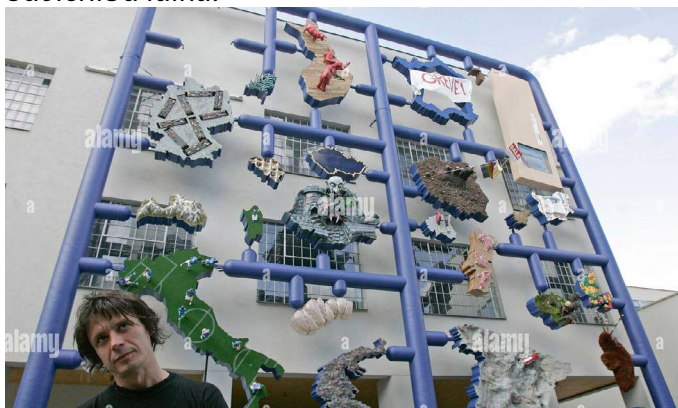
apšaubā autoritāti, nacionālismu un parāda sabiedrības liekulību. Viņa darbi bieži atspoguļo globālas politiskās tēmas un joprojām ir nozīmīgi laikmetīgajās diskusijās par nacionālismu, cenzūru un Eiropas identitāti.

Mākslinieciskie principi

- / **Provokācija un satīra.** Dāvids Černijs izmanto humoru un ironiju, lai kritizētu politiskās un sociālās problēmas, bieži izraisot strīdus un sabiedrības rezonansi.
- / **Skatītāju iesaiste.** Skulptūras bieži izvietotas publiskās telpās, pamudinot skatītājus tieši saskarties ar mākslas darbiem un to vēstījumu.
- / **Autoritātes apgāšana.** Černija darbi apšaubā tradicionālās varas struktūras, izgaismojot politisko liekulību un nacionālisma problēmas.
- / **Multimediju eksperimentācija.** Dāvids izmanto dažādus materiālus, tostarp stiklašķiedru, bronzu un digitālos medijus, lai izaicinātu ierastos mākslas kanonus un radītu negaidītas formas un interpretācijas.

Nozīmīgākie darbi

- / **„Entropa”** (*Entropa*, 2009) – satīriska Eiropas stereotipu atainojums, kas uzstādīts Čehijas prezidentūras Eiropas Savienībā laikā.

- / **„Torņa bērni”** (*Tower Babies*, 2000) – milzīga rāpojoša bērnu skulptūra ar suītrkoda sejām uz Žižkova TV torņa, simbolizējot dehumanizāciju.
- / **„Rozā tanks”** (*Pink Tank*, 1991) – Padomju Savienības tanks, kas nokrāsots rozā krāsā kā politisks paziņojums, izraisot starptautisku rezonansi.
- / **„Quo Vadis”** (*Quo Vadis*, 1990) – skulptūra, kurā attēlots “Trabant” markas automašīna uz cilvēka kājām, simbolizējot Austrumvācijas pilsoņu migrāciju caur Prāgu.

Božeks Šīpeks (Bořek Šípek, 1949–2016)

Biogrāfija

Božeks Šīpeks bija ievērojams čehu arhitekts un dizainers, pazīstams ar iztēles bagātajiem, krāsainajiem un dekoratīvajiem darbiem. Viņš dzimis Prāgā 1949. gadā, bet pēc Padomju Savienības iebrukuma 1968. gadā bēga no Čehoslovākijas un studēja arhitektūru un filozofiju Vācijā un Nīderlandē. Vēlāk viņš atgriezās Čehijā un kļuva par Prāgas pils galveno arhitektu prezidenta Vāclava Havela (*Václav Havel*) laikā. Mēbeļu un stikla dizaina darbi padarīja Šīpeku par vienu no vadošajām mūsdienu dizaineriem, un viņš bieži tiek dēvēts par neobaroka dizaina tēvu.

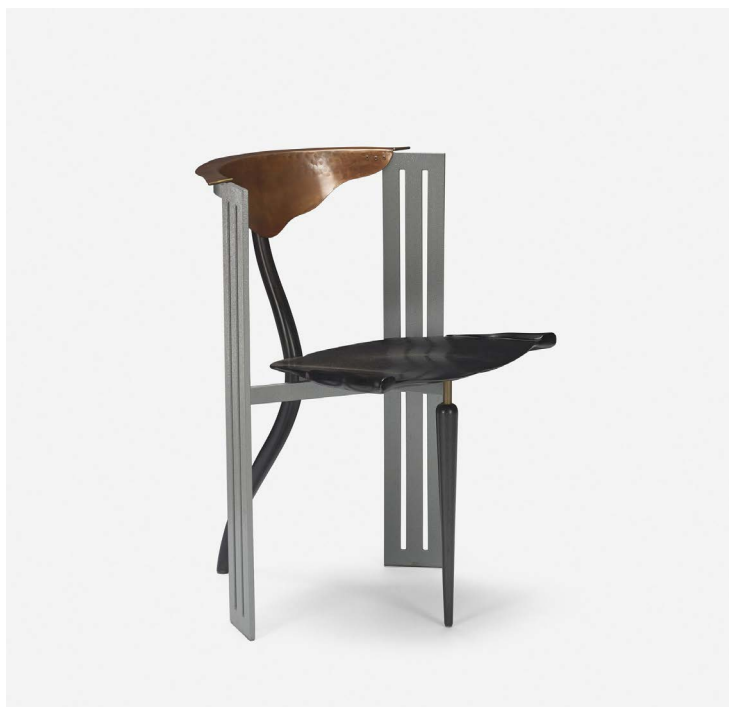
Mākslinieciskie principi

- / **Eklektika un ornamentālisms.** Pretstatā modernisma minimālismam, Božeks Šīpeks izmantoja bagātīgu ornamentāciju un izsmalcinātus dizaina risinājumus.
- / **Meistarība un materiālu eksperimentācija.** Darbi bieži ietvēra stiklu, metālu un nekonvencionālus materiālus, sapludinot tradicionālās amatniecības metodes ar inovatīvām pieejām.

- / **Simbolisms un emocijas.** Šīpeka dizains bija dziļi personisks un izteismīgs, bieži ietverot sirreālus un fantāzijas elementus.
- / **Vēsturiskās atsaucis.** Viņš integrēja klasiskos un vēsturiskos motīvus mūsdienīgās formās, radot unikālu laikmetīgā dizaina un pagātnes mijiedarbību.

Nozīmīgi darbi

- / **Prāgas pils interjers – Božeks Šīpeks pārveidoja vairākas telpas, apvienojot mūsdienīgu dizainu ar vēsturiskajai videi atbilstošu estētiku.**
- / **„Ota Otaneka krēsls”** (*Ota Otanek Chair, 1988*) – rotaļīgs un stilizēts krēsls, kas atspoguļo postmodernisma pieeju, apvienojot funkcionalitāti ar izteismīgu formu un dekoratīvitāti.

- / Sarežģīti, krāsaini stikla dizaini, kas atspoguļo Bžeka Šīpeka izcilās prasmes darbā ar šo materiālu.
- / **„Kristāla kandelabri”** (*Crystal Candelabras, 1995*) – stikla lustras, kurās tradicionālā čehu stikla māksla saplūst ar mūsdienīgu dizainu, demonstrējot Šīpeka spēju inovatīvi interpretēt vēsturiskās amatniecības tradīcijas.

Milans Kņižāks (*Milan Knížák, dz. 1940*)

Biogrāfija

Milans Kņižāks ir daudzpusīgs mākslinieks, pazīstams ar darbību starptautiskajā “Fluksus” kustībā. Dzimis 1940. gadā Plzeņā, viņš eksperimentēja ar dažādiem medijiem, tostarp performanču mākslu, mūziku un tēlniecību. Dumpinieckā un avangardiskā pieeja padarīja viņu par vienu no radikālākajiem 20. gadsimta čehu māksliniekiem. Vēlāk Milans kļuva par Prāgas Nacionālās galerijas direktoru. Viņa agrīnos darbus spēcīgi ietekmēja pieredze, dzīvojot komunistiskās cenzūras apstākļos, kas mudināja radīt pretestības pilnu un konceptuāli izaicinošu mākslu.

Mākslinieciskie principi

- / **Starpdisciplināritāte.** Kņižāka daiļrade aptver performanču mākslu, tēlniecību, mūziku un konceptuālo mākslu, nojaucot robežas starp dažādām mākslas formām.
- / **Dekonstrukcija un rekonstrukcija.** Milans bieži iznīcina un no jauna saliek materiālus, izaicinot tradicionālās mākslas konvencijas un radot jaunas nozīmes.
- / **Skatītāju iesaiste.** Performancēs bieži iesaista skatītājus, padarot tos par aktīviem mākslas procesa dalībniekiem.

- / **"Fluksus" ietekme.** Kņižāks cieši saistījās ar starptautisko kustību, kas uzsvēra mākslinieciskā procesa nozīmi, nevis gala rezultātu.

Nozīmīgi darbi

- / **„Iznīcinātā mūzika”** (*Destroyed Music*, 1960. gadi) – pārveidoti vinila ieraksti, radot jaunus, haotiskus skaņu pieredzi.

- / Performanču māksla – daudzveidīgi hepeninga notikumi, kas izaicināja politisko apspriešanu un eksperimentēja ar skatītāju iesaisti.
- / **„Saplēstās notis”** (*Broken Sheet Music*) – jauktas tehnikas darbi, kuros vizuālā māksla sapludināta ar mūzikas elementiem.
- / **„Demonstrācijas”** (*Demonstrations*, 1960. gadi) – politiski uzlādētu publisku akciju sērija, kas izaicināja pastāvošo varu un mākslas robežas.

Bela Kolāžova (Běla Kolářová, 1923–2010)

Bēla Kolāžova bija eksperimentāla fotogrāfe un asamblāžas māksliniece, kuras darbos pētīti ikdienišķi materiāli, abstrakcija un parastu priekšmetu pārveide estētiskās kompozīcijās.

Mākslinieciskie principi. Minimālisms, materialitāte, alternatīvas fotogrāfijas

Nozīmīgākie darbi

- / **„Mākslīgie negatīvi”** (*Artificial Negatives*, 1960. gadi) – veidoti, izmantojot ikdienas priekšmetus, kas piespiesti pie fotopapīra.

- / „Kosmētiskās asamblāžas” (*Cosmetic Assemblages*) – mākslas darbi veidoti no tādiem priekšmetiem kā lūpu krāsas nospiedumi un matadatas, pārveidojot sadzīves priekšmetus par mākslinieciskām sastāva daļām.

Libuše Jarcovjākova (Libuše Jarcoujácová, dz. 1952)

Dokumentālā fotogrāfe, kuras darbi atspoguļo dzīvi komunisma laikā un pāreju uz demokrātiju. Viņas fotogrāfijas uzsver neapstrādātus, intīmus mirkļus, izaicinot oficiālās vēstures naratīvus.

Mākslinieciskās darbības principi. Subjektivitāte, sociālais reālisms, personiskais stāstījums.

Ievērojamākie darbi

- / “Evokativ” (Evokativ, 1980. gadi) – fotogrāfiju sērija, kas iemūžina Prāgas pargrīdes kultūru un marginalizētās kopienas.

- / “Melnais paviljons” (Černý Pavilon, 1980. gadi) – dokumentālā sērija, kas koncentrējas uz rūpnīcu strādnieku un naktsklubu dzīvi.

Atsauču saraksts

- / Andēls, Jirži (Jiří Anděl). *Čehu modernā māksla: 1900–2000* (*Czech Modern Art: 1900–2000*). Karolinum Press, 2003.
- / Arass, Daniels (Daniel Arasse). *Anselms Kīfers: Monogrāfija* (*Anselm Kiefer: A Monograph*). Flammarion, 2001.
- / Bodrilārs, Žans (Jean Baudrillard). *Simulakri un simulācija* (*Simulacra and Simulation*). Tulkojis S. F. Gleizers (S. F. Glaser), University of Michigan Press, 1994. (Oriģināldarbs publicēts 1981. gadā.)
- / Baskjā, Žans Mišels (Jean-Michel Basquiat). *Baskjā (Basquiat)*. Rediģējis Mārks Meijers (Marc Mayer), Brooklyn Museum, 2005.
- / Danto, Artūrs Kolmans (Arthur C. Danto). *Pēc mākslas beigām: Mūsdienu māksla un vēstures robeža* (*After the End of Art: Contemporary Art and the Pale of History*). Princeton University Press, 1997.
- / Fīvers, Viljams (William Feather). *Lūsians Freids: Dzīve* (*Lucian Freud: A Life*). Knopf, 2019.
- / Fosters, Hals (Hal Foster), redaktors. *Antiestētika: Esejas par postmodernu kultūru* (*The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*). The New Press, 1983.
- / Godfrijs, Marks (Mark Godfrey). *Zigmārs Polke: Alibi 1963–2010* (*Sigmar Polke: Alibis 1963–2010*). Museum of Modern Art, 2014.
- / Hērsts, Deimiens (Damien Hirst). *Ceļā uz darbu* (*On the Way to Work*). Faber & Faber, 2001.
- / Jarcovjākova, Libuše (Libuše Jarcoujácová). *Evokativs: Prāgas pargrīdes vizuālais dienasgrāmatas ieraksts* (*Evokativ: A Visual Diary of Prague's Underground*). Czech Photo Press, 2018.
- / Dženks, Čārlzs (Charles Jencks). *Kas ir postmodernisms? (What is Postmodernism?)*. St. Martin's Press, 1996.
- / Junkos, Enrike (Enrique Juncosa). *Mikels Barseló: Darbi 1979–1999*

(Miquel Barceló: Works 1979–1999). Ediciones Polígrafa, 1999.

- / Kūnss, Džefs (Jeff Koons). *Džefs Kūnss: Retrospektīva (Jeff Koons: A Retrospective)*. Whitney Museum of American Art, 2014.
- / Knížāks, Milans (Milan Knížák). *Fluxus Austrumos: Fluxus tīkli Centrāleiropā un Austrumeiropā (Fluxus East: Fluxus Networks in Central Eastern Europe)*. Edition Block, 2007.
- / Krausa, Rozalinda (Rosalind Krauss). *Avangarda oriģinalitāte un citi modernisma mīti (The Originality of the Avant-Garde and Other Modernist Myths)*. MIT Press, 1985.
- / Kulhāneks, Pāvels (Pavel Kulháněk). *Čehu māksla 20. gadsimtā (Czech Art in the 20th Century)*. Academia, 2006.
- / Lotārs, Žans Fransuā (Jean-François Lyotard). *Postmodernais stāvoklis: Ziņojums par zināšanām (The Postmodern Condition: A Report on Knowledge)*. Tulkojuši G. Benningtons un B. Masumi (G. Bennington & B. Massumi), University of Minnesota Press, 1984. (Oriģināldarbs publicēts 1979. gadā.)
- / Mahaļickis, Jirži (Jiří Machalický). *Dāvids Čerņijs: Provokācija un māksla (David Černý: Provocation and Art)*. Prague Art Books, 2015.
- / Makjūens, Džons (John McEwen). *Paula Rego: Stāsta māksla (Paula Rego: The Art of Story)*. Phaidon Press, 1997.
- / Murakami, Takaši (Takashi Murakami). *Superplakanais (Superflat)*. MADRA Publishing, 2000.
- / Pasū, Katalina (Katalin Passuth). *Postmodernā māksla Centrāleiropā (Postmodern Art in Central Europe)*. MIT Press, 2004.
- / Šetlīks, Jirži (Jiří Šetlík). *Božeks Šīpeks: Dizaina dzīve (Bořek Šípek: A Life in Design)*. Taschen, 2010.
- / Vorhols, Endijs (Andy Warhol). *Endija Vorhola filozofija: No A līdz B un atpakaļ (The Philosophy of Andy Warhol: From A to B and Back Again)*. Harcourt Brace Jovanovich, 1975.

Postmodernisms Latvijas mākslā un dizainā

Postmodernisma iezīmes Latvijā

Ironija un rotaļas ar formām. Mākslinieki un dizaineri bieži izmantoja ironiju un atsauces uz komunistu ideoloģiju, kā arī uz starptautiskām mākslas un dizaina kustībām, lai izaicinātu sabiedrības uztveri.

Intertekstualitāte un atsauces uz pagātni. Postmodernisms bieži ietvēra atsauces uz vēsturiskiem notikumiem, mākslas stiliem un pagātnes māksliniekiem, lai izceltu to aktualitāti vai pētītu attiecības starp pagātni un tagadni.

Multivizualitāte un eklektisms. Postmodernisma māksla un dizains bieži apvienoja dažādus stilistiskos elementus un pieejas, radot jaunas formas un nozīmes, kas nebija ierobežotas ar vienu estētisko virzienu.

Dekonstruktīvisms. Šī kustība atspoguļojās arī Latvijā, īpaši arhitektūrā un dizainā. Tika atklāta un izcelta dažādu formu un struktūru iespējamā fragmentācija, radot neparedzamas formas un pārveides.

Postmodernisma vēsture ir salīdzinoši nesena. Kā parādība šī kustība Latvijas arhitektūrā un dizainā vēl nav pilnībā definēta. Postmodernā arhitektūra Latvijā radās 1980. gados, taču Padomju Savienības kontekstā tā ieguva atšķirīgas iezīmes, daļēji saplūstot

ar tā dēvēto **«kritiskā reģionālisma»** kustību. Latvijas arhitekti, iedvesmojoties no neatkarības idejām, centās tās paust, izmantojot vietējās izteiksmes formas.

1970. gadu vidū sāka parādīties projekti, kas tiecās pēc oriģinalitātes un centās apstiprināt vietējo identitāti. Līdz 1980. gadu vidum postmodernisms, saplūdis ar tā dēvēto **reģionālismu**, bija kļuvis par dominējošo virzienu Latvijas arhitektūrā. Šī procesa kulminācija bija **grupas «Māja»** dibināšana 1989. gadā – tas ir vienīgais gadījums Latvijas arhitektūras vēsturē, kad arhitektu grupa apvienojās ap konceptuālām idejām un publiski tās aizstāvēja, gan izstādēs un hepeningos, gan izdodot savu manifestu. Grupas pamatideja bija **latviešu mājas arhetipa meklējumi kosmiskā mēroga koordinātu sistēmā**. Grupas piedalījās **Ausma Skujiņa, Zaiga Gaile, Ivars Šļivka, Zintis Butāns, Raitis Jelēvičs un Ģirts Ādminis**.

Grupas "Māja" projekts izstāžu zālē "Latvija", 1991. gads. Latviešu viensētas pasaules modelis, iezīmējot Saules ceļu.

Hepeninga norise grupas "Māja" projektā izstāžu zālē "Latvija", 1991. gads.

Arhitektūra

Zaiga Gaile. Bijusī kolhoza "Padomju Latvija" ēka Rīgas rajonā. **Kristīgā skola,** 1995. gads.

Postmodernisma ilgstošo agoniju postpadomju valstīs noteica politiskās pārmaiņas un jaunā ekonomiskā situācija – postmodernisma pārmērības kalpoja kā ilustrācija lielajām transformācijām. Latvijas profesionālie dizaineri, kuri vairs neatrada darba vietas rūpniecībā, pievērsās izstāžu zālēm un veicināja tā dēvēto **kritiskā jeb konceptuālā dizaina kustību**.

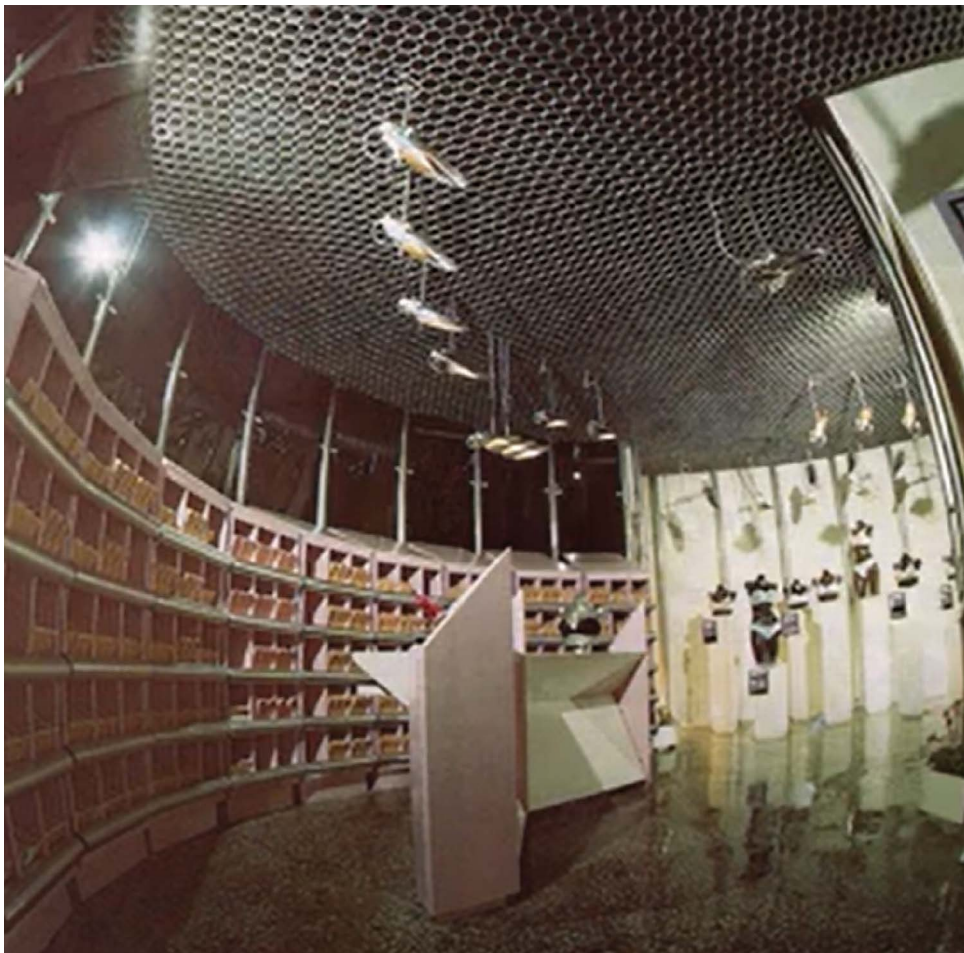
Postmodernisma raksturīgās iezīmes bija pagātnes arhitektūras formu imitācija (piemēram, Viesītes kultūras centrs, ko projektējis Linards Skuja), interese par metaforām arhitektūrā,

ekspresivitāte un dažkārt pat kriptiska arhitektoniskās telpas interpretācija. Periods no 1990. gadu vidus līdz 2008. gada ekonomiskajai krīzei tiek uzskatīts par postmodernās arhitektūras kvantitatīvās uzliesmošanas laiku Latvijā.

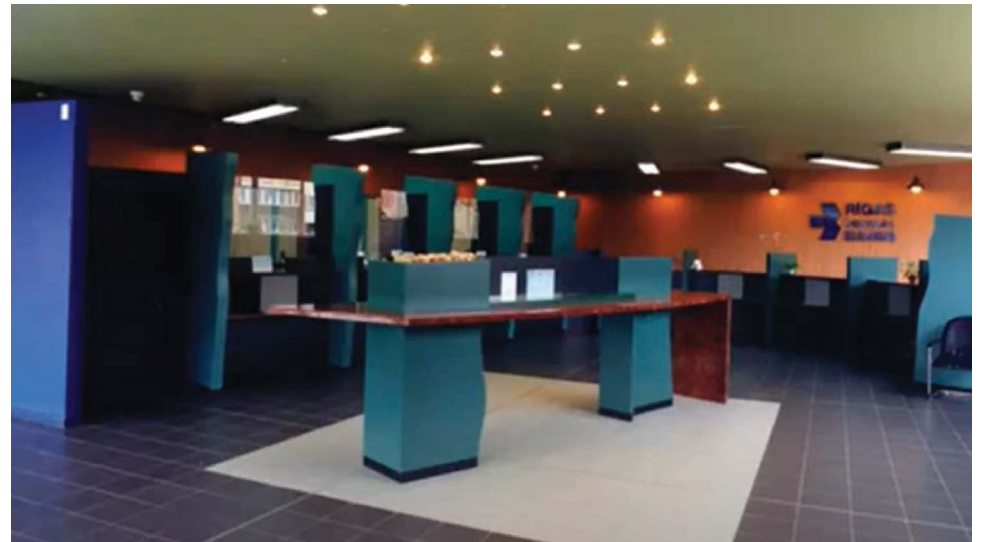

Linards Skuja, Viesītes kultūras centrs, 1985–1991

Postmodernisma interjera piemēri Latvijā

Postmodernisma interjers Liepājā, Andra Popes interjera dizains veikalam "Lauma"

Agris Padēlis-Līns, Rīgas Komerbankas norēķinu centrs Liepājā, 1997. gads

Māris Guntars, viesnīca «Man-Tess» Riharda Vāgnera un Teātra ielas stūrī Rīgā, 1993–1994. gads

Postmodernisma dizaina objektu piemēri Latvijā

1989. gadā izstāžu zālē "Arsenāls" tika organizēta izstāde "Telpa un forma", kuras tēma bija "Piebalgas krēsls". Par izstādes veiksmīgāko darbu tika atzīts Latvijas Mākslas akadēmijas studenta Induļa Martinsona diplomdarbs "Krēslu grupa", kas piedāvāja "Piebalgas krēsla" parafrāzi.

Māris Gailis, "Femme fatale", 2003.

Atsauču saraksts

- / YouTube. (n.d.). *Postmodernisms arhitektūrā [video]*. Iegūts no <https://www.youtube.com/watch?v=n3neOURPCpM>
- / Latvijas Nacionālais mākslas muzejs. (n.d.). *Postmodernisms Latvijā: Arhitektūra un dizains*. Iegūts no <https://lnmm.gov.lv/dekorativas-makslas-un-dizaina-muzejs/pasakumi/notikumi/postmodernisms-latvija-arhitektura-un-dizains-193>
- / ABC.lv. (n.d.). *Postmodernisms arhitektūrā: Vēsture un mūsdienas. Izcilākie piemēri Latvijā*. Iegūts no <https://abc.lv/raksts/postmodernisms-arhitektura-vesture-un-musdienas-izcilakie-piemeri-latvija>
- / Latvijas Sabiedriskais Medijs (LSM). (2020). *Postmodernisma veiksmes un izgāšanās Rīgā: Vai šī arhitektūra būtu jāsargā?* Iegūts no <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/pilsetvide/postmodernisma-veiksmes-un-izgasanas-riga-vai-si-arhitektura-butu-jasarga.a371644/>

Uzdevumi

1. Pētniecības un analīzes uzdevumi

- / Salīdzinājums un kontrasts. Salīdziniet modernismu un postmodernismu mākslā un dizainā. Nosakiet galvenās atšķirības to principos, estētikā un sociālajā ietekmē.
- / Mākslinieka analīze. Izvēlieties vienu postmoderno mākslinieku, piemēram, Sindija Šērmāne, Žans Mišels Baskjā, Endijs Vorhols un analizējiet viņa darbus, pievēršot uzmanību ironijai, pastišam un fragmentācijai.
- / Postmodernisms medijos. Izpētiet, kā postmodernisma principi tiek atspoguļoti mūsdienu reklāmās, sociālajos medijos vai digitālajā dizainā.

2. Radošie un praktiskie uzdevumi

- / Radiet postmodernisma mākslas darbu. Izmantojot kolāžu, jaukto tehniku vai digitālos rīkus, izveidojiet mākslas darbu, kas ietver postmodernisma tehnikas, piemēram, apropriāciju, parodiju vai pastišu.
- / Klasikas reinterpretācija. Izvēlieties labi zināmu klasiskās glezniecības vai modernisma mākslas darbu un pārveidojiet to postmodernisma stilā.
- / Dizaina izaicinājums. Izstrādājiet postmodernisma iedvesmotu mēbeli, tipogrāfijas dizainu vai produktu iepakojumu, integrējot spilgtas krāsas, ironiju un stilistisko sajaukumu.

3. Rakstīšanas un refleksijas uzdevumi

- / Kritiskais eseja. Uzrakstiet īsu eseju par tēmu "Vai postmodernisms joprojām ir aktuāls mūsdienās?"
- / Mākslinieka izklāsts. Sagatavojiet mākslinieka izklāstu, kurā skaidrojat, kā jūsu pašu darbs ietver postmodernisma principus.
- / Izdomāta intervija. Izveidojiet intervijas scenāriju, kur jūs iztaujātu kādu postmodernisma mākslinieku, piemēram, Džefu Kūnsu vai Dāvidu Černiju par viņa darbiem un uzskatiem par mākslu.

4. Grupas aktivitātes

- / Debates. "Postmodernisms padara mākslu bezjēdzīgu" – sadaliet klasi komandās un diskutējiet par šo apgalvojumu, aizstāvēt vai noraidot to.
- / Izstādes kurēšana. Plānojiet postmodernās mākslas izstādi – izvēlieties māksliniekus, sagatavojiet izstādes aprakstus un izskaidrojiet, kā darbi atbilst postmodernisma tematikai.
- / Mākslas interpretācija. Prezentējiet postmodernisma mākslas darbu klasei un diskutējiet par dažādiem tā iespējamiem skaidrojumiem, ņemot vērā ironiju, daudznozīmību un atsauces uz populāro kultūru.

